

L'ÀNIMA DE LA MENT?

Robert Saladrigas, *Cultura/s, La Vanguardia*

L'octogenari mestre proposa una faula descarnada a partir de la història d'un investigador que topa amb la crispada realitat social i política.

D'una manera o altra, sempre que m'arriba una nova i temptadora novel·la d'E(dgar) L(awrence) Doctorow (Nova York, 1921), tot just començo a llegir-la noto que em torna la il·lusió del descobriment i cada vegada em dic que Doctorow és un gran narrador nord-americà absurdament relegat a un segon front —com si en altres èpoques s'haguessin considerat de segon rang fabuladors de la talla de Sinclair Lewis, Ford Madox Ford o Sherwood Anderson— i en alguna mesura, no sé bé per què, me'n faig retret com si des de la meua modèstia pogués esmenar aquesta situació irregular. A banda, esclar, de llegir els seus llibres, cosa que acostumo a fer, i haver apuntat les meves impressions sobre alguns d'ells. Estic parlant d'un narrador de gran dimensió que mai no ha abaixat els braços —ni tan sols ara, als 83 anys ja fets— davant dels reptes que sempre s'ha plantejat mentre el pas del temps va deixant la seva naturalesa en grau inevitable de saviesa. Obres seves totes diferents, cada una resultat de la seva pròpia ambició, són *Ragtime*, *La gran marxa*, *La fira del món*, *Històries de la dolça terra*, *Homer i Langley*, *Billy Bathgate*... Tots aquests llibres expliquen per ells mateixos per què Doctorow ocupa—o hauria d'ocupar— un lloc de privilegi a la novel·la nord-americana d'avui, potser un setial a la vora del difunt Saul Bellow i de Philip Roth, que s'acaba d'"autojubilar", tots dos jueus i exploradors de les seves vivències personals. Doctorow és eclèctic i potser compulsiu: salta de la crònica dels despreocupats i violents anys vint al vessant líric de la guerra civil nord-americana o s'endinsa en els canvis socials que es van produir al país durant la Gran Depressió fins a l'esclat de la Segona Guerra Mundial.

No trobo les paraules per expressar com d'admirable em sembla la seva novel·la més recent, *El cervell de l'Andrew* (*Andrew's Brain*, 2013), que l'últim Doctorow, potser en lluita íntima amb la destrucció física i moral de la vellesa, ofereix en la crispada realitat social i intel·lectual de l'Amèrica del Nord d'avui una obra que, es vulgui admetre o no, desconcerta perquè un cop més l'autor novaiorquès ofereix una cosa que no crec que ningú s'esperés d'ell. A través del personatge anomenat Andrew, un científic cognitiu, Doctorow es fica al seu cervell i burxa en la naturalesa i mecanismes de la ment humana, de les cèl·lules humanes dotades de memòria, impulsores de la sensibilitat, la personalitat, el destí de cada persona. Al tal Andrew «el desespera la probabilitat que el món sigui una il·lusió, que ell no sigui sinó una ment errant en una deriva inútil per l'eternitat.» Vet aquí la diana, la clau d'interpretació de l'obra. No som davant un text atapeït de documentació neurocientífica —n'hi ha la indispensable— ni, molt menys, davant un relat de ciència-ficció. Tampoc no és el llibre més ombrós o potser eixut d'E. L. Doctorow. En definitiva, en el transcurs de les diferents fases de la novel·la el tal Andrew va desgranant la història de la seva existència, no precisament tranquil·la ni fulgurant, davant un interlocutor anònim que de tant en tant fa preguntes, exigeix precisions o l'anima a prosseguir la seva confessió; en algun moment esbrinarem que es tracta d'un analista, d'un psiquiatre.

Aquest vital i sinuós monòleg dialogat està resolt amb autèntic geni narratiu. Andrew parla al seu oïdor professional —de vegades proper, unes altres l'intuïm llunyà— alhora que pensa, i

així es va barrejant en els seu discurs el llenguatge oral amb el flux verbal que emergeix de la consciència d'un home contemporani que s'alimenta com un paràsit del dolor de viure. Després del divorci de la primera esposa i la mort d'un nadó, s'enamora i es casa amb una deixeblla que és atleta, Briony, abandona l'ensenyament, tenen una nena i el dia infaust de l'atemptat de les torres bessones Briony desapareix; ell portarà la filla a casa de la seva exdona i després, trencat per l'aflicció i el sentiment de culpa, recordarà que el president va ser el seu company d'habitació a Yale i durant tres setmanes, tan sols aparentment surrealistes, intentarà fundar a la Casa Blanca un centre d'experimentació cognitiva alhora que es proposa redimir els seus molts pecats.

La història d'Andrew és dramàtica i òbviamment el domini de les capes i sediments del seu cervell no l'ajuda a suportar-la amb raonable presència d'esperit. Doctorow opta per una via intel·ligent i senzilla d'empènyer el personatge cap al desenllaç de l'aventura: recorre a l'humor paròdic d'una acidesa corrosiva.

Pàgines vibrants, commovedores, les que descriuen un Andrew lúcidament agosarat fent acrobàcies verbals i físiques (com ara la vertical), al despatx oval i davant del president —el president de l'11-S, no s'oblidi— i els seus dos principals assessors, tots tres immersos en el culte a la trinitat social: la guerra, Déu, els diners. A aquestes altures de la trama, la novel·la deriva cap a una faula moral; la visió que Andrew té del tràgic i idiotitzat món humà que l'exclou és descarnada, sarcàstica, es diria que exemplaritzant en la seva lògica nihilista. Es llegeixi com es llegeixi, aquest és l'últim E. L. Doctorow: savi i consumat escriptor de raça.